

son ventre, si ell li donava aquella pedra ---; no la vol donar al metge: e la *serp* aucís aquell home --- e lo metge se n portà la pedra; la *serpent* significa consciència --- e les riqueses mundanes signifiquen la pedra ---; un home --- dix --- —La *serpent* és en mon ventre, qui m rou lo cor --- e la mort ve, ab lo demoni, qui m vol tolre la pedra e qui se'n vol portar la mia ànima», *Blanq* (§ 74, *NCl* II, 106 18ss).

En un «vers» de Cerverí (18/91) també figuren totes dues formes: dos cops *serpent* (vv. 2 i 19), i quan s'arriba a un context d'ordre més material, el metre de set síl·labes assegura que el poeta va escriure «pus *serp* havem menjada» (v. 25), mentre que *serpent* està assegurat allà per les síl·labes, i en el v. 2 el mot figura en una sèrie de vuit rimes en *-ent*, aplegat amb *jo-vent* etc.; per més que Cerverí observa la distinció aprofitada entre cas recte i cas oblic, no és això, puix que totes tres vegades el mot fa de complement, però s'hi pot notar, com en Llull, alguna raó d'estil.

Des de l'E. Mj, però, és la forma *serp* que en tots els autors fa el paper bàsic, quan es tracta simplement del rèptil viu de la vida diària: «Muller hagüé fort bella, apellada Eurídice --- a mi pus cara que la vida; per sa desaventura --- com ella, fugint --- per un prat, fos morduda e verinada en lo taló per una *serp* aquí amagada, encontinent morí e devallà en infern», *BMetge* (*Somni* III, *NCl*, 86 4); «la *serp* cuyda escapar tostemp, per fer marrades, a aquell que la perseguex, e --- cant la mustela la vol alciure, ella li fa sots la terra via longa ---», *Eiximenis* (*Terç* II, 25.2). «Doncs, al sabent, ¿quina sperança I té / en los dinés e honor de mal lloc? / No dic, si ls ha, que com a *serp* no ls toc / no s don a ells! ---», *Ausiàs* (CVI, 49c).

Serp ha estat sempre femení (Llull supra), i *serpent* també es presenta amb aquest gènere («de la *serpent* menjat», Cerverí), des dels orígens fins avui, en què s'usa encara. Modernament és sempre un mot estrictament literari, emprat quan se li dona un valor mitològic o d'alta comparació poètica. Verdaguier, que, a l'assaig juvenil de l'*Atl*, havia usat —bon Virgili page-sívol— una *infernal serpassa*, ho canvia en la versió definitiva per una tronant-retòrica: «en flames esclatava, nevat, lo Pyrineu / --- / ab brams y cruxidera l'incendi, a coll del torb, / duya sos rius de laves a Roncesvalls i Astúries / --- / Apar *serpent* immensa, d'escata vermellova, / que a través de l'Europa, d'un mar a l'altre mar, / respirant fum y flames, passàs esgarrafosa, / son cabell de guspíres, y foc, a rabejar» (I, 29a); de nou la *serpent*, *Atl*. IX, 16c.

De vegades s'ha fet masc, que ja li ve del llatí, on fou primer epítet, com a participi del verb *serpere*, a causa del gènere doble de *anguis serpens* (*anguis* m. i f. en ll) o *coluber/colubra serpens*: «Al camí de Manlleu - hi ha una pollancreda, / hi ha un *serpent* molt gros - qu'esgarrafa de veure / Si no ho creyeu (així) - diu que ho aneu a veure / ---», *MilàF* (*Romillo*, § 543), i l'*AlcM* en dona cita en un manuscrit de la *Fiameta* de c. 1400.

La paraula usada com a masculina és realment de l'estil popular —encara que literària—, i quasi només

moderna, de cançons tradicionals i de la iconografia catòlica: «bé 'l puguessin menjà 'ls *serpens* - o aquells animals faitons» (*MilàF*, *Romillo*, 254, versió H, reco. a Girona), «per Patrona --- tenen los religiosos Franciscans a Maria --- la santa imatge --- al mitg del altar major, tenint als peus lo *Serpent*», B. de Maldà (*Excursions*, p. 26). En el món de les contalles es troba vastament, fins al NO.: *serpent* «drac» a la Poble de Segur (ZRoafort, *BCEC* IX, 70); i en efecte, en el terme d'aquesta vila hem constatat amb anomenada *la Cova del Serpent*, en boca del poble (però alhora una poblèta culte ens l'anomenà *de la Serpent*), 1954

Tanmateix en la literatura antiga trobem pertot la *serpent* en femení: o així o *serp*. En els *Set Savis* «e aquí venc una *serpent*, / qui era grossa verament», però tot seguit el mateix rèptil és anomenat *serp* (vv. 624, 636); en Llull: «demonis en semblansa de cans e de leons e de *serpents*», «aquella *serpent* era tan gran que --- lo hom --- morí de pahor», *Do Pu* (Gili, p. 282), *Merav* (*NCl* II, 37; també fem clar ib. I, 30, i no seria altrament en II, 117, 141); «Eva --- / com sa error / no confessàs, / ans la cusàs / ab la *serpent*, / eternalment / fon condemnada», «e puys ja veus / prou clarament / com la *serpent* / o Lucifer / ---», *JRoig*, *Spill*. Ja en aquests casos es transparenta prou la provenença sagrada de la forma *serpent* (a distinció de *serp*); i d'altres mostren com ja arrencava de la més antiga tradició bíblica: «Vet ací --- Moisés ab la verga e ab la *serpent* en lo fust penjada», *Boliver* (*Excitatori*, 153).

Això no impedia que es pogués usar transposat a la presentació de la vida real, aplicant-ho a la maldat de la gent, i els evasius misògins se'n servissin per calar foc a les llurs perverses: així *serpent* fem. clar en el *Corbatxo* (*BDLC* XVII, 42, 70); i en històries meravelloses apareix alternativament amb el vivent *serp* (quan la narració vol evocar de veres els fets visibles): *serpent* fem. en la *Q* de Reixac, 69.6, 11, 14, 20, alternat amb *serp*, 69.7, 69.9. En fi és també *la serpent* o *les serpents* el que Alart observava en Desclot, en l'*Atlas* cat. de 1375, en Alb. Bret., *Marg* i el *Tuglat*; al mateix temps que recull cites de *serp* en *Scipio*, en Stela etc. i en un doc. ross. de 1385. En poesia, l'ús de *serpent* resta possible fins en la bella lírica de caire vivent: diu el raier pallàrs per la boca de Verdaguier: «De cinc trams los raigs avio / --- / com *serpent* pel pedregar ---» (més s. v. *RAI*).

En definitiva *serp* ha restat l'únic nom viu de l'animal visible, i àdhuc del de les contarelles que se'ns volen presentar com a fets: com en la història d'aquella font de la Vall de Gallinera on hi ha una «senyora, un bou i una *serp*» encantades (1963). La pronúncia (Ë davant grup labial) és *sérp* a tots cinc dominis dialectals — en la mesura en què hi ha dos timbres distintos (*AlcM* no adonant-se que en el domini rossellonès no hi ha més que un sol fonema *é* de timbre mitjà, creu sentir, per contrast, una *e* oberta a Conflent i Vallespir); la qual s'estén fins a incloure encara la Vall Ferrera (*sérp* a Àreu i Tor, 1932-3); a l'angle NO., hi ha, però, *sérp*, anotat a Farrera (1933) i a les valls de